

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
postmottak@kmd.dep.no

Deres ref: 20/3092

Høring – NOU 2020:6 – Frie og hemmelige valg – Ny valglov - høringsuttalelse

Vi viser til høringsbrev og høringsnotat av 3. juni.

Norsk Redaktørforening er en landsomfattende sammenslutning av redaktører fra alle typer nyhets- og aktualitetsmedier. Foreningen har i dag rundt 760 medlemmer. Informasjonsfrihet, ytringsfrihet, pressefrihet og redaksjonell uavhengighet er blant foreningens sentrale arbeidsområder.

1. Hovedkonklusjoner

Vi ønsker å knytte noen kommentarer til utvalgets forslag til § 19-11 i utkast til ny lov, om offentliggjøring av valgresultater og prognoser.

Våre hovedkonklusjoner:

- Vi tar sterk avstand fra forslaget om å avvikle ordningen med at redaktørstyrte medier gis adgang til informasjon om valgresultater før valglokalene stenger.
- Vi mener det er på høy tid å avvikle forbudet mot å publisere prognoser som er basert på valgdagsmålinger eller andre typer undersøkelser som er gjennomført på valgdagene.

Vi vil nedenfor utdype våre synspunkter.

2. Frie valg og mediernes særlige samfunnsrolle

Frie og hemmelige valg er kjernen i et demokratisk samfunn. Derfor er også informasjon om politiske prosesser, inkludert gjennomføringen av og resultater fra de samme valgene blant de mest sentrale oppgavene for det vi kan kalle de frie mediernes samfunnsoppdrag. Dette er understreket i en rekke offentlige utredninger, stortingsinnstillinger og rettsavgjørelser. I den såkalte Mediestøttemeldingen (Meld St. 17 (2018-2019)) er dette formulert slik:

«Redaktørstyrte journalistiske massemedia er ein av grunnsteinane i eit fritt og demokratisk samfunn. Nyheitsmedia og journalistikk legg til rette for ei opplyst offentlegheit der borgarar kan gjere seg opp sine eigne meiningar. Demokrati inneber at folket vel representantar til å styre for seg. Men for at et slikt val skal vere reelt, må ein i forkant ha ein open og opplyst debatt. Dette krev ein presse som set søkelys på

politiske avgjerder og konsekvensane av desse, og som kan stille krevjande spørsmål og krevje svar frå dei som forvaltar offentlige verv på borgaranes vegne. Ein av media sine viktigaste oppgåver i eit demokrati er derfor å føre uavhengig og kritisk oppsyn med offentleg og privat maktutøving.»

Det er anerkjennelsen av disse verdiene, og de redaktørstyrte mediene som demokratiets «infrastruktur» som ligger til grunn for at samfunnet og fellesskapet har valgt å støtte de samme redaktørstyrte mediene, direkte og indirekte. Skiftende politiske regimer har samtidig vært opptatt av å holde «armlengdes avstand» i sin relasjon til de samme mediene. Det er fullt mulig, samtidig som man ivaretar den grunnlovsfestede forpliktelsen staten har om «å legge til rette for et åpent og opplyst offentlig ordskifte».

Denne forpliktelsen handler om langt flere virkemidler enn økonomisk støtte. Den handler vel så mye om å skape gode arbeidsbetingelser for de frie, redaktørstyrte mediene. Det skjer på mange måter. Tilgang til politiske møter, tilgang til rettsmøter, til rettsdokumenter, innsyn i forvaltningens saksbehandling osv. Mange av disse rettighetene er allmenne rettigheter; de er like for alle borgere. På noen områder er imidlertid de redaktørstyrte mediene gitt videre konsesjoner enn allmennheten. Vi nevner noen eksempler:

- Redaktørstyrte medier har tilgang til egne, lukkede sider på domstol.no, og får dermed mer informasjon om saker som behandles i rettssystemet enn hva som ligger på de åpne publikumssidene.
- Journalister fra redaktørstyrte medier får ofte være til stede i retten selv om dørene lukkes for allmennheten. Domstolloven har en egen bestemmelse som åpner for dette, og Dommerforeningen anbefaler i sin mediehandbok at dommerne benytter seg av denne muligheten i saker med stor allmenn interesse, men hvor det er et poeng at informasjonen formidles av profesjonelle journalister og hvor man ikke ønsker at allmennheten skal ha direkte tilgang.
- Redaktørstyrte medier får tilgang til komplette skattelister, med det formålet å kunne bruke dette som journalistisk verktøy på ulike måter.
- Redaktørstyrte medier får online tilgang til opplysninger fra Folkeregisteret.

Vi nevner for ordens skyld at det 1. juli i år trådte i kraft en helt ny medieansvarslov, hvis hele poeng er å lage egne ansvars- og uavhengighetsregler for de frie, redaktørstyrte mediene. I høringsnotatet til loven ble dette begrunnet slik:

«Departementets hovedmål med forslaget er å understøtte de redaktørstyrte journalistiske massemedienes rolle som garantister for en åpen og opplyst offentlig samtale, jf. infrastrukturkravet i Grunnloven § 100 sjette ledd og regjeringens mediepolitiske mål.»

Vi kommer tilbake til medieansvarsloven.

3. Flertallets forslag om å nekte tilgang til valgresultater for mediene

Dessverre ser det ikke ut som om utvalgets flertall har hatt øye for disse perspektivene overhodet. Flertallet synes å bygge på en rent mekanisk forståelse av hva det vil si å gi

tilgang til valgresultater, slik at det ikke er noen forskjell på allmennheten og representanter for seriøse nyhets- og aktualitetsmedier og helt uten å vurdere disse mediens særlige samfunnsfunksjon. Det står altså i sterk kontrast til det som har vært og er skiftende regjeringers politikk de siste årene, nemlig å styrke de redaktørstyrte mediens arbeidsvilkår og muligheter for å drive journalistikk med utgangspunkt på kvalitetssikret informasjon – i mange tilfeller basert på en fortrolighet eller et tillitsforhold opp mot ulike samfunnsinstitusjoner. Denne særlige samfunnskontrakten synes ikke flertallet å ha tatt med i sine vurderinger. I det minste er det ikke spor av den i utvalgets betraktninger på dette punkt.

Flertallet bygger dessuten på en helt udokumentert forutsetning når de, om sitt eget forslag, skriver at:

«Utvalget mener utgangspunktet må være at valgresultatet ikke skal være kjent før etter at alle valglokaler er stengt. Det skaper like vilkår for alle velgere og bidrar til at alle velgere får tatt sitt valg upåvirket av valgresultatet.»

Bortsett fra et svært begrenset antall betrodde medarbeidere i seriøse, redaktørstyrte medier er det ikke noe hold i premisset om valgresultatet er «kjent» før alle valglokaler er stengt. «Alle velgere» får i praksis tatt sitt valg upåvirket av resultatet.

Det er oppsiktsvekkende at et statlig utvalg foreslår å endre en velfungerende ordning, av stor betydning for mediens utøvelse av sin kjerneoppgave, uten å vise til ett eneste konkret eksempel på at ordningen har medført utilsiktede konsekvenser.

Det er dessuten oppsiktsvekkende at flertallets står i sterk motstrid til den rettsutvikling vi ellers ser, ikke bare i Norge, hvor nettopp økt grad av innsyn og tilgjengelighet til vesentlig samfunnsinformasjon for de seriøse mediene er et viktig virkemiddel for å balansere påvirkningen fra useriøse aktører og falske eller uverifiserte nyheter. Tilgang til kvalitetssikrede og verifiserte valgresultater og prognoser er helt avgjørende for at nyhets- og aktualitetsmediene raskt skal kunne gi publikum korrekt informasjon. Vi viser her blant annet til høringsuttalelser fra NRK og TV 2. Flertallets forslag vil gjøre dette langt vanskeligere. Det vil åpenbart gå utover kvaliteten på valgdekningen i de seriøse mediene, noe som igjen vil gi større rom for spekulasjoner og ikke-kvalitetssikrede prognoser og beregninger. Vi er svært overrasket over at utvalgets flertall synes å ville stimulere en slik utvikling. Det vil verken skape interesse for eller tillit til valget og valgdekningen.

Vi nevner for ordens skyld, selv om utvalgets flertall ikke har problematisert dette, at det knapt finnes eksempler på at mediene har brutt forutsetningene for tilgang til valgresultatene før valglokalene stenger.

Vi slutter oss for øvrig fullt og helt til mindretallets (Giertsen og Grimsrud) betraktninger når det gjelder konsekvensene for valgdekningen og kvaliteten på disse, og det faktum at de eneste prognosene som kan publiseres i det valglokalene stenger, og en god stund fremover, eventuelt vil måtte utarbeides av statlige myndigheter. Det er i så fall veldig spesielt og neppe særlig heldig.

4. Avgrensingsproblemer

Utover disse mer overordnede betraktninger om utvalgsflertallets *fravær* av dokumentasjon og begrunnelse, registrerer vi at utvalgets flertall utelukkende synes å ha en konkret innvending mot dagens ordning, nemlig at det kan være vanskelig å avgrense hvilke medier eller aktører som skal få en egen tilgang til resultater og hvilke som ikke skal få det.

Vi stiller oss undrende til at dette skulle være noe stort problem.

Som nevnt under punkt trådte den nye Medieansvarsloven i kraft 1. juli i år. Den inneholder en klar avgrensning av hvilke medier som omfattes av loven. Det heter i lovens § 2:

«Loven gjelder for medier som driver regelmessig journalistisk produksjon og publisering av nyheter, aktualitetsstoff, samfunnsdebatt eller annet innhold av allmenn interesse».

I spesialmerknaden til bestemmelsen heter det i Prop 31 L (2019-2020) blant annet:

«Det er medier som driver en løpende rapportering til allmennheten som har den særlige funksjonen loven er ment å styrke gjennom bestemmelser om redaksjonell uavhengighet og særlige ansvarsregler.»

Og videre, om «journalistisk produksjon og publisering»:

«Med «journalistisk produksjon og publisering» menes en prosess der nyheter, aktualiteter og annen informasjon innhentes og bearbeides før det formidles til et publikum. Arbeidet skjer etter journalistfaglige metoder og er basert på presseetiske prinsipper.»

Om «allmenn interesse»:

«Med «allmenn interesse» menes at innholdet har samfunnsmessig betydning, det vil si at det er av en karakter som gjør at borgerne blir informert om det samfunnet vi lever i. I dette ligger også at mediet driver en type journalistisk produksjon som er egnet til å nå ut til allmennheten. Mediet må derfor ha en grad av profesjonalitet og drive virksomhet på et nivå som gjør dette mulig. Private blogger vil som hovedregel ikke være omfattet, selv om det kan tenkes situasjoner hvor en blogg drives på et nivå som grenser mot profesjonell medievirksomhet.»

De samme avgrensingsutfordringene som flertallet er bekymret for, gjelder for øvrig også på de andre områdene hvor nyhets- og aktualitetsmediene gis spesialbetingelser. Vi har ennå til gode å høre noen seriøse aktører foreslå at disse burde oppheves på grunn av avgrensingsproblemer.

Også på dette punkt støtter vi Giertsen og Grimsruds betraktninger.

5. Forbudet mot å publisere prognoser basert på målinger valgdagen

Lovforslagets § 19-11, annet ledd innebærer en videreføring av dagens rettstilstand. Utvalget viser kort til den historiske begrunnelsen for bestemmelsen, som er «et ønske om å skjerme selve valgdagen og sikre at velgerne er upåvirket av valgresultater.»

Etter vårt syn er det uheldig at ikke utvalget har benyttet anledningen til å drøfte – og problematisere denne bestemmelsen. I realiteten handler dette om statlig sensur, i det staten *forbyr* publisering av lovlig innsamlet informasjon av stor allmenn interesse. Vi savner en mer prinsipiell vurdering av hvorvidt dette er en bestemmelse som vil stå seg overfor sensurforbudet i Grunnlovens § 100 og – ikke minst – den internasjonale rettsutviklingen, blant annet gjennom Den europeiske menneskerettsdomstolen.

Vi er videre av den oppfatning at det er vanskelig å se den prinsipielle forskjellen på det å bli påvirket av en valgprognose på valgdagen og det å bli påvirket av den dagen *før* valget. Det dreier seg uansett om prognoser, altså beregninger basert på spørsmål rettet til et utvalg velgere. I dagens informasjonssamfunn virker det dessuten nærmest arkaisk å tenke seg at velgerne skal gå gjennom valgdagene *upåvirket* av politisk agitasjon, prognoser, spådommer og andre betraktninger og beregninger knyttet til valget. Også denne bestemmelsen rammer primært de seriøse, redaktørstyrte mediene, som ønsker å formidle kvalitetssikret informasjon. Det er – satt på spissen – fortsatt lovlig å *spå* valgutfallet, så lenge man sørger for at det ikke ligger seriøse fakta til grunn for spådommen.

På dette grunnlaget ber vi departementet sørge for en grundig vurdering av spørsmålet om lovligheten og hensiktsmessigheten i forbudet mot offentliggjøring av prognoser basert på valgdagsmålinger.

Oslo, 2020-12-28

Med vennlig hilsen
for Norsk Redaktørforening

Arne Jensen
generalsekretær